

В. М. Калашников, доктор історичних наук,
кандидат юридичних наук, професор кафедри
міжнародного права, історії права та політико-
правових вчень Дніпропетровського національного
університету імені Олеся Гончара

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ США

Присвячено науковому аналізу правових та організаційних засад митної політики лідера світового співтовариства – Сполучених Штатів, яка є зразком для України, що прагне вступити до світової спільноти демократичних і правових держав.

Ключові слова: митна політика США; митне законодавство; організаційна структура американських митниць.

This article is devoted to scientific analysis of the legal and institutional framework of customs policy leader of the international community – the United States, which is a model for Ukraine, which aspires to join the world – music joint democratic and legal state.

Key words: USA customs policy; customs legislation; organizational structure of USA customs.

Постановка проблеми. Розбудова демократичної і правової української держави є однією з найважливіших проблем, які постають перед вітчизняним суспільством. Держава стала невід’ємною частиною суспільства ще 6 тис. років тому, і саме вона нині виконує різні керівні функції щодо суспільства, активно впливаючи на соціальні структури та духовне життя громадян. Проте слід пам’ятати, що в державній політиці існують різні напрями, увага до яких з боку політичної влади залежить від конкретних інтересів держави.

Невід’ємною складовою частиною функціонування держави є митна політика, яка набуває більшого значення у зв’язку з інтеграційними процесами у світі. Для нашої країни це особливо важливо, адже розбудова демократичної та правової української держави буде успішною лише за умови, що політична влада працюватиме для задоволення різноманітних інтересів громадян нашої держави, особливо в галузі їхнього соціального захисту. Така мета проголошена Конституцією та закріплена іншими законами держави. Її реалізація залежить від проведення цілеспрямованої державно-правової політики, успіх якої значною мірою визначатиме врахування історичного досвіду української митної політики [1]. Проте в умовах глобалізації суспільного життя людства виникає нагальна потреба використання нашою державою кращих прикладів митної політики розвинених країн на чолі з лідером світового співтовариства – Сполученими Штатами Америки. Наукове осягнення цього системного феномена, коріння якого сягають ще у XVII ст., коли Америка перебувала під владою англійської монархії, і є основною метою даної статті.

© В. М. Калашников, 2016

Аналіз основних досліджень і публікацій. У вітчизняній літературі є усталений підхід до поняття митної політики. Так, В. І. Дудчак вважає, що “митна політика – це сукупність розроблених державою економічних і адміністративних заходів, митних правил, методів і засобів їх застосування у процесі регулювання руху товарів, капіталів, послуг, інтелектуальних і трудових ресурсів на зовнішній і внутрішній ринки в інтересах розвитку національної економіки, поповнення державного бюджету, зміцнення і розширення зовнішніх зв’язків” [2]. Автори підручника з митної справи А. А. Дубініна, С. В. Сорокіна, О. І. Зельніченко розвивають цю думку так: “Митна політика України виступає різновидом державної політики, а її головним функціональним завданням є забезпечення захисту національних інтересів та національної безпеки України в політичній, економічній, соціальній, екологічній та інших сферах” [3]. Майже подібні підходи до митної політики України притаманні дослідженням С. В. Ківалова і В. А. Кормича [4], С. В. Бондаренка [5], П. В. Пашка та І. Г. Бережнюка [6]. Нарешті, такий підхід до особливостей митної політики нашої держави наявний у колективному дослідженні “Митна політика” за редакцією І. Г. Бережнюка [7].

Виклад основного матеріалу. На жаль, вітчизняні дослідники розглядають митну політику лише як найважливіший засіб поповнення державної скарбниці, що відрізняється від мет митної політики розвинених країн світу. Україна не може не враховувати досвід державотворення провідних країн, науковці яких виробили стале трактування поняття “політика”. Воно застосовується переважно для позначення способу дій, спрямованих на прийняття рішень. З іншого боку, поняття “політика” використовується для позначення свідомо організованої діяльності, необхідної та доцільної протягом певного часу. Як правило, це діяльність органів державної влади й державного управління, громадських об’єднань і політичних партій.

Цілі та принципи митної політики розвинених країн досить стабільні. Вони базуються на загальнолюдських цінностях, на вироблених міжнародним співтовариством положеннях щодо розвитку міждержавних економічних відносин, досягненнях науки й правозастосовної практики, що добре відбивається у праві США [8]. Річ у тім, що США – це єдина у світі держава, яка одвічно йшла шляхом розвитку капіталістичних відносин. Проте ці відносини у Британській Америці ніколи не існували у чистому вигляді, оскільки прогресивний розвиток економічних відносин в англійських колоніях штучно стримувався політикою метрополії. Англія розглядала свої володіння за океаном як ринок збуту товарів, виготовлених на британських мануфактурах, і джерело дешевої сировини (продукція сільського господарства й ліс), необхідної для прискорення процесу первісного накопичення капіталу в самій метрополії. Основним засобом колоніальної політики Англії в Америці стало поширення на території майбутньої американської держави британського митного законодавства, підпорядкованого інтересам буржуазії та лендлордів метрополії [9; 10]. Тож американські можновладці намагалися розв’язувати головні проблеми підприємницької діяльності в ранніх США через широке використання піратського та контрабандного промислів. Боротьбу проти цих “виразок капіталізму” мала здійснювати митна служба Корони Англії, досвід функціонування якої згодом запозичили американські митні органи [10, 68–69]. Ось чому підхід до розвитку митної політики у США робить систему засобів її реалізації досить гнучкою [11, 369–377].

Зміст американської митної політики, її мета і завдання відображаються в митному законодавстві. Взаємозв’язок митної політики й митного права двосторонній. Правотворчість в історії США була найважливішою формою реалізації митної політи-

ки, адже в митному праві відбивалися і в нормативному порядку закріплювалися політичні ідеї щодо розвитку економічної могутності цієї держави. Водночас формою реалізації американської митної політики виступає правозастосування, що в загальному вигляді було сформульоване ще “батьками-засновниками” США, авторами американського Основного закону.

Конституція Сполучених Штатів оголосила єдиним носієм повноважень виконавчої влади, яка утворює та реалізує митну політику цієї держави, американського Президента [12, 529]. Ніякі органи виконавчої влади Конституція США навіть не згадує. Уряду в цій державі у власному розумінні слова не існує, проте серед федеральних виконавчих органів є структури, подібні за складом і функціями до функцій органів урядового типу. Ці американські установи об’єднуються поняттям “адміністрація президента”. Саме вона централізовано займається організацією і втіленням державної політики та програм, у тому числі в галузі вдосконалення і розвитку митної політики [13].

Здійснюючи власні повноваження, Президент видає різні правові акти. До їх складу входять виконавчі накази, що регулюють багато питань із державного управління, а також інструкції, директиви, правила і положення, котрі діють на всій території країни, сприяють реалізації державної митної політики США. Таким чином, основні напрямки митної політики визначає голова держави, а реалізацією цієї політики займаються чотири мільйони працівників федеральних органів виконавчої влади, у тому числі митники [14, 113].

Оскільки митна політика зачіпає інтереси не лише США, але й тих країн, що перебувають в економічних і політичних стосунках з ними, лідер світового співтовариства має додержуватися також міжнародного права. Проте право Сполучених Штатів “закрите” для зовнішнього світу. Це забезпечується ускладненим порядком включення міжнародних договорів до складу джерел американського митного права. Створену в США модель імплементації норм міжнародного права можна охарактеризувати як ускладнену і жорстку. Її слід порівняти з багатоступеневою системою фільтрів, проходження через які служить гарантією “вибракування” тих норм міжнародного права, які суперечать національному праву. Цей принцип походить від права Британської імперії, чий закони мали вищу юридичну силу для метрополії та її колоній, тоді як міжнародне право мало для Альбіону другорядне значення. Тому американська митна політика з колоніальних часів до нинішнього часу регулюється нормами права прецедентного типу [15, 85]. Його особливість пов’язана з тим, що суддя, котрий оцінює докази винуватості особи, яку підозрюють у порушенні митного законодавства, має застосовувати правила, сформульовані в рішенні попередніх суддів щодо подібних кримінальних або адміністративних справ. Загалом для США прецеденти були і є найважливішим джерелом права, у тому числі митного [16, 60–62].

Іншою особливістю англосаксонського права, притаманною США, є те, що воно не визнає поділу на приватне і публічне право. Проте в цій системі відокремлене загальне право, тобто право, прийняте всіма народами, які й нині входять до Британської співдружності націй [17, 336]. Загальне право протиставлено статутному праву, тобто тому, яке формується не суддівською, а законодавчою гілкою влади за допомогою ухвалення відповідних статутів Парламентом [18]. Засновники американської держави намагалися надати більшого значення статутному праву, оскільки митні платежі були для них чи не єдиним фінансовим джерелом. Вони спробували закріпити цю митну політику за допомогою першої американської конституції, що іменувалася “Статтями Конфедерації і вічного союзу”. Цей нормативний акт було прийнято на Другому кон-

тинентальному конгресі 15 листопада 1777 р. Згідно з положеннями даного акта американська Конфедерація під час війни за незалежність вирішувала питання війни та миру, дипломатії, грошового обігу і державних позик [19].

Очевидно, що повноваження уряду Конфедерації були дуже обмеженими (зокрема, він не мав повноважень з оподаткування американців) і це послаблювало єдність нової держави. Окремі штати категорично відмовляли Континентальному конгресові у можливості привласнити собі права центрального уряду минулих колоній Британської Америки, особливо в галузі введення прямих податків. Тому “батьки-засновники” США почали формувати специфічну монетарну політику (її сутність викладена автором даної праці у статті “Монетарна політика” “батьків-засновників” США і війна за незалежність”) [20]. Продовженням цієї політики мала стати загальноамериканська митна політика, оскільки лише митне оподаткування в умовах війни за незалежність мало примирити прихильників різних поглядів на державний устрій майбутньої Америки.

“Статті конфедерації” встановлювали, що казна США може поповнюватися тільки за рахунок внесків штатів. Тому прибічники формування американської федеративної держави на рубежі 1770–1780-х рр. висувають вимогу про наділення конгресу правом самостійного оподаткування у вигляді збору відсоткового мита з усіх ввезених до країни товарів. Вони доводять своїм опонентам, що федеральне мито зменшить фінансову залежність центрального уряду від штатів, дасть можливість проведення таких невідкладних заходів, як розплата з кредиторами й створення державного банку. Крім того, вони оголосили, що федеральне ввізне мито буде непрямим податком, який не викликатиме такого роздратування, як поземельний і подушний податки. Таким чином, ввізне мито мало бути компромісною формою оподаткування в очах керівництва патріотичного табору [21, 220].

Виступ більшої частини американської еліти на захист федерального мита сприяв виникненню американського митного права. У початковому вигляді воно відображене в Конституції США: “Розділ III. Конгрес має право: 1. Встановлювати та збирати податки, мита, податі та акцизні збори для того, щоб сплачувати борги і забезпечувати спільну оборону та загальний добробут Сполучених Штатів; причому всі мита, податки та акцизні збори мають бути однаковими на всій території Сполучених Штатів” [22, 527].

Зрозуміло, що лаконічна писана Конституція США більше 200 років удосконалюється шляхом прийняття величезної кількості нормативно-правових актів, таких, як закони Конгресу, рішення Верховного суду, акти президента, рішення законодавчих зборів штатів, судові прецеденти тощо. Ця сукупність актів, яка реально регулює різноманітні сфери життя американської держави, отримала назву “живої Конституції”. Дуже важливою є обставина, що зазначений правовий феномен веде свій відлік з того моменту, коли була прийнята перша норма, покладена в основу правового регулювання митної політики. Нею є Тарифна угода від 04.07.1789 р., яку підписав президент Дж. Вашингтон. Вона встановила загальновизнані всіма штатами американської федерації тариф і систему збору мит, що дозволило “батькам-засновникам” США оголосити цей правовий акт “ другою декларацією незалежності”.

Після прийняття Першої тарифної угоди розпочалася діяльність Митної служби США. Незабаром Конгрес США заснував митні округи і наділив митників правом збирати мито з товарів та інших оподатковуваних предметів, що переміщуються через кордон США. Митна служба перебувала під контролем Міністерства фінансів, яке утворив особистий ад’ютант першого американського президента О. Гамільтон [23]. Цей

урядовець став першим американським митником. Він домігся того, що майже 125 років, аж до прийняття першого федерального законодавства з прибуткового податку (1913), лише митна служба США поповнювала американську казну.

Вагомі митні надходження дали змогу уряду США сплатити гроші за придбання від Наполеона I французької колонії Луїзіана, купити в іспанського уряду півострів Флорида, спорядити федеральну армію всім необхідним для ведення військових дій проти сепаратистів під час громадянської війни та побудувати Трансконтинентальну залізницю з Нью-Йорка до Сан-Франциско. І навіть нині дохід від мита є другим за розміром надходженням до федеральної казни [24].

Зазначимо, що розвиток митної служби постійно потребував упорядкування законодавства з її організаційно-правових засад [25]. Узагалі ж федеральне законодавство в систематизованому вигляді вперше було опубліковано у Зводі законів США лише в 70-х рр. XIX ст., але митне законодавство і досі не кодифіковано. Однак ст. 1 654 Титулу 19 Зводу законів США закріпила такі функції митних органів: встановлення та збір мита; стягування податків, зборів і штрафних санкцій, установлених на ввезені товари; оформлення документації на осіб, товари, вантажі та поштові відправлення, що ввозяться до США або вивозяться з цієї країни; контроль навігаційних законів; розшук і затримання осіб, які порушили митні закони та інші закони, що стосуються митної служби (наприклад, закони про авторські права, патенти й торгові знаки, торгові квоти, вимоги до маркування товарів) [26].

Не підлягає сумніву, що на всіх етапах розвитку американської державності митна політика федерального уряду мала відповідати тим епохальним звершенням, які перетворили цю країну на лідера цивілізованого світу [27]. Саме ця політика дала змогу федеральному уряду під час світової економічної кризи врятувати США від повного фінансового краху. Тоді митниці підпорядковувались міністерству фінансів, а їхній головний орган отримав назву Митне бюро [28]. У Тарифній угоді 1930 р. зафіксовано, що американська митна політика здійснюється за трьома напрямками: 1) встановлення і збір мита з імпортованих товарів; 2) запобігання підробкам товарів і контрабанді; 3) контролювання перевізників, людей і товарів, які прибувають на територію США та залишають її [29].

Митне бюро міністерства фінансів США знов стало відносно самостійною структурою федерального уряду в 1973 р. Тоді воно, відповідно до змісту ст. 2 071 Титулу 18 Зводу законів США, отримало назву Митна служба США [30]. Цей урядовий захід стимулював подальший розвиток митної політики на базі вдосконаленого законодавства [31]. Ось чому до виключної компетенції Митної служби США віднесено як “чисті” порушення митного законодавства, так і супутні правопорушення [32].

За підрахунками американських правознавців, у США нині діє понад 400 різних законодавчих норм, які стосуються діяльності Митної служби. За таких умов у даній сфері правової системи США спостерігався “різнобій”. Його мали усунути після того, як 11 вересня 2001 р. у баштах Світового торгового центру (м. Нью-Йорк) від терористичного акту разом із багатьма іншими урядовими та приватними закладами було знищено найкращу американську митницю. Ця подія призвела до фізичної та ідеологічної перебудови митної служби США. Спочатку 25 листопада 2002 р. президент Дж. Буш створив Департамент внутрішньої безпеки, а потім, 1 березня 2003 р., митна служба США разом з прикордонними підрозділами Служби імміграції та натуралізації була переведена до складу цього департаменту [33]. У результаті виникла Митно-прикордонна служба США, всю сферу діяльності якої нині можна розділити за такими

основними напрямками: виконання митних законів; виконання законів про наркотичні засоби; виконання законів про контроль над експортом та виконання законодавства у боротьбі з відмиванням грошей [34].

Митно-прикордонна служба США – це орган Департаменту національної безпеки США з правозастосування федерального законодавства, на який покладена відповідальність за питання, пов'язані з регулюванням і спрощенням міжнародної торгівлі, збором митних платежів та врегулюванням великої кількості законодавчих актів, включаючи ті, які стосуються виконання законів щодо американської зовнішньої торгівлі, наркотичних речовин та імміграції [35]. Діяльність з охорони 300 портів і наземних, повітряних і морських кордонів США виконують щодня 56 000 співробітників митно-прикордонної служби, серед яких власне митників близько 20 000 осіб. До штату митно-прикордонної служби нині входять також фахівці із землеробства, агенти прикордонного патрулювання, кінологи, пілоти прикордонних літаків, торгові фахівці та інший обслуговуючий персонал [36].

У наш час, коли світовій спільноті загрожує міжнародний тероризм, першочергове завдання митно-прикордонної служби – запобігання в'їзду терористів й увезенню зброї для виконання терористичної діяльності на території Сполучених Штатів. Ця служба тісно співпрацює з імміграційною і митною поліцією США, аби запобігти незаконному переміщенню наркотиків, товарів, зброї та людей на американську територію [37]. Митники розслідують кожен вид контрабандної діяльності, який тільки можна уявити. Вони виявляють наркотики, екзотичних і небезпечних тварин, нелегальний експорт зброї та військового спорядження, міжнародні схеми відмивання грошей, схеми приховування цінностей; викрадення вантажу, дитячу порнографію тощо.

Найбагатша держава світу навіть створила особливий центр контролю за примусовою дитячою працею у слаборозвинених країнах світу, який зупиняє ввезення заборонених товарів, виготовлених дітьми, яких експлуатують в африканському та азійському зарубіжжі. Для цього митників спорядили вісьмома лабораторіями в США і “вільно асоційованим із ними” островом Пуерто-Рико, обладнання яких аналізує товари на предмет виявлення їх виробника.

Щорічно через американські митниці проходять товари вартістю в один трильйон доларів (загальний імпорт). Обслуговування такого потоку товарів потребує нововведень у галузі технології захисту інтересів американської держави. Нова технологія для митної служби відіграє вирішальну роль. Із поширенням Інтернету митникам було доручено оголосити боротьбу зі злочинами, вчиненими через Інтернет та інші електронні засоби. Тому не дивно, що американські митники, скажімо, забезпечують інтереси творчих людей, захищаючи їхні права на інтелектуальну власність.

Нелегальна імміграція завжди була суттєвою проблемою для уряду Сполучених Штатів. Нелегалом у цій країні вважається негромадянин, який спромігся в'їхати у США без дозволу уряду, що порушує закон про громадянство США. У 2008 р. в центрі імміграції досліджень підраховали, що в 2008 р. приблизно 11 мільйонів нелегальних іммігрантів проживали у Сполучених Штатах. У запобіганні цьому злочину бере участь митно-прикордонна служба, до виключної компетенції якої віднесені як “чисті” порушення митного законодавства, так і супутні їм правопорушення [29]. Що стосується відповідальності за порушення митного законодавства, то в США для кожного окремого виду порушення передбачено кілька санкцій. Деякі з них мають або адміністративний, або цивільний характер у вигляді накладення арешту і конфіскації заборонених для ввезення речей, оподаткування зборами з увезених речей у підвищеному роз-

мірі, застосуванні інших фінансових санкцій. Крім того, в США за порушення митного законодавства можуть бути передбачені й кримінальні санкції, такі, як ув'язнення або накладення кримінального штрафу.

На думку деяких фахівців, у Сполучених Штатах застосування цивільних і адміністративних санкцій за митні правопорушення більш поширене порівняно із застосуванням кримінальних санкцій. Пояснюється це переважно тим, що кримінальні митні порушення важче доводити і за ними рішення приймаються довше. Кримінальні закони, які регламентують порушення митного законодавства у США, цілком прямі і поділяються на дві категорії. До першої належить контрабанда, тобто умисне ввезення в країну заборонених предметів. До другої – подання неправдивих заяв на адресу Митно-прикордонної служби США або шахрайська поведінка щодо неї. Крім двох зазначених груп, існують спеціальні закони, які стосуються таких дій, як ввезення або вивезення наркотиків [39].

Очевидно, що для Митної-прикордонної служби США різні види митних порушень мають різний ступінь пріоритетності. Найважливішими, водночас і найрідшими, вважаються так звані “стратегічні порушення”, пов’язані з імпортом та експортом товарів, для яких потрібний відповідний дозвіл (вогнепальна зброя, ядерна техніка, системи озброєнь, біологічна зброя, техніка, яка підпадає під Правила міжнародної торгівлі зброєю), а також інших предметів, дозвіл на рух яких видає Міністерство торгівлі або Державний департамент. У разі виявлення митниками порушень митного законодавства вони також проводять розслідування за цими юридичними фактами. Якщо ж виявляються інші правопорушення, то подальше розслідування, як правило, здійснюється митниками спільно з іншими американськими слідчими органами. Наприклад, якщо на кордоні виявлено правопорушення, пов’язане з наркотиками, розслідування проводиться митниками й Адміністрацією з контролю за застосуванням законів про наркотики (Drug Enforcement Administration), яке є федеральним слідчим відомством у складі Міністерства юстиції США (US Department of Justice). Дане правило закріплене в договорі, укладеному між Міністерством фінансів і Міністерством юстиції, яке контролює і спрямовує митно-прикордонну діяльність [40]. Це стимулює подальший розвиток митної політики США.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Очевидно, що зростання зовнішньоторговельних зв’язків і науково-технічного співробітництва України з розвиненими зарубіжними державами – важлива умова успіху вітчизняної зовнішньої політики. За таких умов не підлягає сумніву, що митна політика є однією з найсуттєвіших складових державної політики України. Митна політика дозволяє розв’язати багато проблем, що виникають у процесі розбудови демократичної і правової української держави, за рахунок отримання значних грошових надходжень до бюджету. Проте багатовіковий процес розвитку митної політики передових держав світу свідчить, що цей напрям державної політики не може зводитися лише до власне митних заходів. Це поняття ширше. Воно охоплює різні сторони діяльності будь-якої демократичної та правової держави.

Запорукою вдосконалення митної політики України, яка повинна створити певні умови щодо входження нашої держави у світову спільноту розвинених країн, має стати творче використання кращих здобутків відповідної політики, притаманних Сполученим Штатам. Американський досвід державотворення впевнює в тому, що митна політика є системою політико-правових, економічних, організаційних та інших широкомасштабних заходів, спрямованих на реалізацію і захист державних економічних інтересів. Лише з урахуванням цього митна політика нашої держави дійсно забезпечить

динамічне здійснення політичних і соціально-економічних перетворень в умовах реформування ринкових відносин.

Список використаних джерел:

1. Недобега О. О. Митна політика України в умовах інтеграції: сутність і функції [Електронний ресурс] / Недобега О. О. — Режим доступу : http://aspirantura.at.ua/blog/nedobega_o_o_mitna_politika_ukrajini_v_umovakh_integraciji_sutnist_i_funkciji/2014-03-29-18
2. Дудчак В. І. Митна справа (2002) [Електронний ресурс] / Дудчак В. І. — Режим доступу : <http://readbookz.com/pbooks/book-4/ua/chapter-198/>
3. Дубініна А. А. Митна справа [Електронний ресурс] : підручник / А. А. Дубініна, С. В. Сорокіна, О. І. Зельніченко. — К. : Центр учбової літератури, 2010. — 114 с. — Режим доступу : http://ebooktime.net/book_212_glava_7_1.3.%D0%9C%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA.html
4. Ківалов С. В. Митна політика України : підручник / С. В. Ківалов, В. А. Кормич. — Одеса : Юридична література, 2001. — 256 с.
5. Бондаренко С. Митна політика та її зв'язок з економічним становищем в Україні / С. Бондаренко // Вісник Академії митної служби України. — 1999. — № 2. — С. 39–45.
6. Митна політика та митна безпека України : монографія / [за заг. ред. П. В. Пашка, І. Г. Бережнюка]. — Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. — 338 с.
7. Митна енциклопедія : у 2 т. / [І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін.]. — Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. — Т. 1. — 472 с.; Т. 2. — 536 с.; Т. 3. — 570 с.
8. Исакова М. А. Таможенная система США [Электронный ресурс] / Исакова М. А. — Режим доступа : http://revolution.allbest.ru/custom/002_76865_0.html
9. Settel A. Pictorial History of the United States Customs Service / A. Settel. — N.-Y. : Crown Publications, 1976. — 186 p.
10. Калашников В. М. Таможня в Соединенных Штатах Америки в XVII–XVIII веках / В. М. Калашников // Митна справа : матеріали всеукраїнської наукової конференції. — Дніпропетровськ : АМСУ, 1999. — С. 68–69.
11. Калашников В. М. Формування інститутів держави і права в США ранньої доби (1607–1775 роки) / В. М. Калашников, В. М. Малишко. — К. : Логос, 2015. — 485 с.
12. Бернхем В. Вступ до права та правової системи США / Бернхем В. — К. : Україна, 1999. — 554 с.
13. The Political System of the USA [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://begin-english.ru/topic/political-system-usa>
14. Oliver W. M. The Power to Persuade: Presidential Influence over Congress on Crime Control Policy / W. M. Oliver // Criminal Justice Review. — 2003. — № 28. — С. 113–132.
15. Романов А. К. Правовая система Англии : учебное пособие / А. К. Романов. — М. : Дело, 2002. — 344 с.
16. Калашников В. М. Формування інститутів держави і права в США ранньої доби (1607–1775 роки) : монографія / В. М. Калашников, В. М. Малишко. — К. : Логос, 2015. — С. 60–62.
17. Крашенинникова Н. А. Право средневековой Англии / Н. А. Крашенинникова // История государства и права зарубежных стран / [под ред. Н. А. Крашенинниковой, О. А. Жидкова]. — М. : Норма-Инфра-М, 1998. — Ч. 1. — С. 335–339.

18. What is Statutory Law? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wisegeek.com/what-is-statutory-law.htm>
19. Gnazzo D. V. Articles of Confederation and Perpetual Union [Електронний ресурс] / D. V. Gnazzo. – Режим доступу : <http://www.safehaven.com/author/199/douglas-v-gnazzo>
20. Калашников В. М. Монетарна політика “батьків-засновників” США і війна за незалежність / В. М. Калашников // Вісник АМСУ : Історія торгівлі, податків та мита. – 2015. – № 2. – С. 63–73.
21. Согрин В. В. Идеиные течения в американской революции XVIII века / В. В. Согрин. – М. : Наука, 1980. – 311 с.
22. Конституція Сполучених Штатів Америки (складена 1787 р., ратифікована 1789 р.) / В. Бернхем // Вступ до права та правової системи США. – К. : Укра, 1999. – С. 525–537.
23. Records of the United States Customs Service [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.archives.gov/research/guide-fed-records/groups/036.html>
24. New London Maritime Society: History of US Custom Service Exhibition / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aaqeastend.com/bulletins/new-london-maritime-society-history-of-us-custom-service-exhibition>
25. U.S. Code: Title 18. – Crime and Criminal Procedure [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18>
26. U.S. Code. Title 19. § 1654. – Short title [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/19/1654>
27. Буричка З. О. Некоторые аспекты таможенного законодательства США (2002) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://readbookz.com/books/book-21/ru/chapter-1116/\>
28. United States Customs Service [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_Customs_Service
29. Берзинь О. А. Таможенная служба США и особенности ее правоохранительной деятельности [Електронний ресурс] / О. А. Берзинь. – Режим доступу : <http://centerbereg.ru/o539.html>
30. U.S. Code: Title 18. § 2071 – Concealment, Removal, or Mutilation Generally [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/2071>
31. U.S. Code. Title 18. § 542 – Entry of Goods by Means of False Statements [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/542>
32. U.S. Code. Title 19. § 1654. – Short title [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/19/1654>
33. United States Customs Service [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_Customs_Service
34. U.S. Code. Title 18. § 545 – Smuggling Goods into the United States [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/545>
35. Погранично-таможенная служба США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nado.znate.ru/%D0%9F%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE>
36. Customs-and-Border-Protection Service [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://allcustomercarenumbers.com/Custom-Service-Number-USA-Customs-and-Border-Protection-024687>
37. Us Customs and Immigration [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uscustoms.net/us-customs/us-customs-and-border-protection>